

Προλεγόμενα

Είκοσι χρόνια μετά την ψήφιση από την Εθνική Αντιπροσωπεία και την θέση σε ισχύ του Νόμου 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, μερικοί καλοί φίλοι είχαν την πρωτοβουλία να συγκεντρώσουν σχετικά άρθρα, δημοσιεύσεις, συνεντεύξεις, ομιλίες, διαλέξεις και παρεμβάσεις μου στο διάστημα αυτό και μου ζήτησαν να ψάξω κι εγώ στα χαρτιά μου για να συμπληρωθεί το υλικό αυτού του βιβλίου.

Για την έκδοσή του προβληματίστηκα ιδιαίτερα και μόνο το γεγονός ότι κατά καιρούς μεταπτυχιακοί κυρίως φοιτητές που εκπονούν σχετικές ερευνητικές εργασίες αναζητούν σχετικά ντοκουμέντα με έπεισε ότι η συλλογή και δημοσίευσή τους θα μπορούσε να είναι για κάποιους τουλάχιστον χρήσιμη.

Ο Νόμος Πλαίσιο για τα Α.Ε.Ι. απετέλεσε μέχρι την ψήφισή του το 1982 και τα πρώτα χρόνια της ισχύος του αντικείμενο σφοδρών επιθέσεων αλλά και μαχητικής υπεράσπισής του, ενώ μέχρι σήμερα, πολλοί ακραιφνείς πολέμιοί του μετατράπηκαν σταδιακά σε φανατικούς υποστηρικτές του, την ώρα που κάποιοι από όσους ορκιζόταν σ' αυτόν, είτε από καλπάζοντα εκσυγχρονισμό ή από υπερβάλλουσα προσαρμοστικότητα στα ενδεχομένως νέα τους συμφέροντα και/ή στις επιταγές της αγοράς, σπεύδουν να τον απαρνηθούν.

Ο υπογραφόμενος είχε την τιμή και την τύχη να πάρει μέρος στη διατύπωση των αρχών του και την εφαρμογή όλων των σχετικών ευρύτερων πολιτικών, τόσο ως πανεπιστημιακός δάσκαλος από το 1963 ως σήμερα, όσο και ως πολίτης ο οποίος συμμερίστηκε για ένα διάστημα κοινωνικές (στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας ως Γενικός Γραμματέας και Αντιπρόεδρος από το 1975 ως το 1982), και πολιτικές ευθύνες (Κεντρική Επιτροπή 1974-1988 και Εκτελεστικό Γραφείο (1984-1985) του ΠΑΣΟΚ μέχρι την παραίτηση και αποχώρησή του το 1988, και Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας 1981-1983, στην πρώτη και κατά τη γνώμη του αξιόπιστη περίοδο της Κυβέρνησής του).

Για να θυμηθούν όσοι υπεστήριζαν αυτές τις αρχές και τις απέρριψαν στο δρόμο ως ασύμφορο περιττό φορτίο, αλλά και για να τις έχουν υπ' όψη τους όσοι απ' αυτούς μεροληπτικά ενίοτε επικαλούνται αποσπασματικά και κατά το δοκούν κάποιες απ' αυτές, τις συνοψίζω παρακάτω από εσωτερικά κείμενα του 1981 και του 1982.

« **Τι επιδιώκουμε με τη θεσμική αλλαγή στην Ανώτατη Παιδεία. 1981**

- Να ανυψωθεί, με ενιαία κριτήρια σ' εθνικό επίπεδο το επιστημονικό, ερευνητικό και ακαδημαϊκό κύρος των Α.Ε.Ι. και να διασφαλισθεί, το ήθος, η δημοκρατική συνείδηση και η «έξωθεν καλή μαρτυρία» για τους Πανεπιστημιακούς Δασκάλους, παράλληλα με την αξιοκρατική επιλογή τους, με δημοκρατικές, δημόσιες, ανοιχτές και διαφανείς διαδικασίες.
- Να καταργηθούν τα αναιτιολόγητα προνόμια, οι αυθαιρεσίες, η αναξιοκρατία και ο νεποτισμός του μέχρι σήμερα καθηγητικού κατεστημένου, και ν' ανοίξει ο δρόμος για κάθε άξιο επιστήμονα μέσα κι έξω απ' τα Πανεπιστήμια χωρίς τα μέχρι σήμερα εμπόδια, να αναπτύξει τις δημιουργικές του ικανότητες και να συμβάλει στην αναγέννηση της Ανώτατης Παιδείας μας.
- Να εξυγιανθεί το διδακτικό προσωπικό ώστε ν' ανέβει στα μάτια των φοιτητών μας το Πανεπιστήμιο και οι Δάσκαλοι του, γιατί μόνο τότε οι φοιτητές θα γυρίσουν στα μαθήματα τους, αποφασισμένοι ν' αποκτήσουν τα απαραίτητα μεθοδολογικά εργαλεία κι επιστημονικά εφόδια για να συμβάλουν στην αυτοδύναμη κι ανεξάρτητη ανάπτυξη του τόπου μας.
- Να γίνει το Πανεπιστήμιο κύτταρο προόδου κι ουσιαστικής συμβολής της διδασκαλίας, την έρευνας και της τεχνολογίας, στην προκοπή της Πατρίδας μας και στην ολόπλευρη αξιοποίηση των φυσικών κι ανθρώπινων δυνάμεων και δυνατοτήτων της.
- Να εκλείψουν τα οξυμένα και σωρευμένα «εξεταστικά προβλήματα» μέσα απ' τη ρύθμιση των εξαμηνιαίων μαθημάτων, και τις βαθιές δομικές αλλαγές στα Α.Ε.Ι..
- Ν' αναπτυχθεί η ισότιμη συνεργασία δασκάλων και φοιτητών, θεμέλιο απελευθέρωσης των δημιουργικών ικανοτήτων τους, και ανάληψης ουσιαστικών ευθυνών απ' τους φοιτητές σ' όλα τα θέματα των Α.Ε.Ι. απ' τη διαμόρφωση των προγραμμάτων και περιεχομένων σπουδών ως την οικονομική διαχείριση και τη διοίκηση τους.
- Ν' αξιοποιηθεί σ' εθνικό επίπεδο, όλο το επιστημονικό δυναμικό της Ελλάδας και της διασποράς κι όλο το υφιστάμενο διδακτικό προσωπικό των Α.Ε.Ι. με αντικειμενικά κριτήρια, και γνώμονα τη βέλτιστη συμβολή τους στην εκπαιδευτική κι ερευνητική διαδικασία.

- Να κατοχυρωθεί η ουσιαστική συμμετοχή όλων των εργαζομένων στο Πανεπιστήμιο στις διαδικασίες λήψης απόφασης για όλα τα θέματα.

Πλαίσιο της Πολιτικής Παιδείας. 1981

- Βασικό Πλαίσιο αρχών μέσα στο οποίο θα κινηθεί η κυβερνητική δραστηριότητα και πρωτοβουλία στον εθνικής σημασίας και προτεραιότητας τομέα της Παιδείας, αποτελεί το συμβόλαιο τιμής που υπογράφηκε με τον ελληνικό λαό με την έγκριση της Διακήρυξης Κυβερνητικής Πολιτικής του ΠΑΣΟΚ απ' τη μεγάλη πλειοψηφία του ελληνικού λαού στις εκλογές και τη στήριξη της στη συνέχεια απ' όλους τους κοινωνικούς φορείς της.
- Βασικό εργαλείο οριστικής διατύπωσης και διαμόρφωσης των μέτρων που θα παρθούν και στον τομέα της παιδείας, αποτελεί η θεσμοθέτηση, κατοχύρωση και ουσιαστικοποίηση, της υπεύθυνης λαϊκής συμμετοχής κι η διασφάλιση σε κάθε επίπεδο της έκφρασης της γνώμης αλλά και της ανάληψης της αντίστοιχης ευθύνης στήριξης κι υλοποίησης της εκπαιδευτικής πολιτικής απ' τους φορείς παιδείας και τους κοινωνικούς φορείς που θα παίρνουν μέρος στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων.
- Βασική εγγύηση για την επιτυχία της υλοποίησης της δημοκρατικής αναγέννησης κι αναβάθμισης της παιδείας μας, αποτελεί ο υπεύθυνος συγκροτημένος και συστηματικός διάλογος με τους δασκάλους και τους διδασκόμενους σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης κι η ανάληψη από μέρους τους, της ευθύνης περιφρούρησης του κλίματος δημιουργικής δουλειάς και γόνιμης συνεργασίας που προϋποτίθεται για να κατακτηθούν οι κάθε φορά ώριμοι στόχοι εκδημοκρατισμού κι εκσυγχρονισμού της παιδείας μας στους οποίους συναινεί η μεγάλη πλειοψηφία του λαού μας.
- Βασικός καταλύτης για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής ταχύτητας στην υλοποίηση του Κυβερνητικού Προγράμματος για δημοκρατική αλλαγή της παιδείας μας, κι ουσιαστικοποίηση του ρόλου της στην ανάπτυξη της πατρίδας μας, είναι η προσπάθεια όλων να παραμερίσουν το προσωπικό μπροστά στο συλλογικό καλό, συνειδητοποιώντας το θεμελιακό ρόλο της παιδείας για την Αλλαγή, ως την πρώτη προτεραιότητα στα μέτρα που θα την στηρίζουν μακροπρόθεσμα.

Ειδικοί στόχοι. 1981

- Διατύπωση και διαμόρφωση των προϋποθέσεων για νομοθετική ρύθμιση κι υλοποίηση της κατάργησης των φραγμών στη μόρφωση για κάθε νέο και νέα μας που θέλει και μπορεί να σπουδάσει σ' οποιαδήποτε βαθμίδα της παιδείας μας.
- Εξασφάλιση των αναγκαίων όρων για ίσες ευκαιρίες, ίσες δυνατότητες κι ισότιμες διαδικασίες ελέγχου της προσπάθειας και της απόδοσης για κάθε νέο και νέα μας.
- Δημιουργία ίδιας ποιότητας δυνατοτήτων εκπαίδευσης κι υλικοτεχνικής υποδομής σε κάθε γωνιά της πατρίδας μας, με πρώτη προτεραιότητα τις ακριτικές περιοχές και τις υποβαθμισμένες περιοχές των αστικών κέντρων.
- Διασφάλιση της ταχύρυθμης αποκεντρωμένης και προγραμματισμένης μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών κάθε βαθμίδας και της ικανοποίησης των δικαίων βασικών επιστημονικών, κοινωνικών κι οικονομικών διεκδικήσεων τους.
- Αναμόρφωση των προγραμμάτων και των περιεχομένων σπουδών κάθε βαθμίδας στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής που εγκρίθηκε απ' τον Ελληνικό Λαό με συμμετοχή των δασκάλων και των διδασκόμενων και των επιστημονικών φορέων.
- Μελέτη, σχεδιασμός, θεσμοθέτηση κι υλοποίηση Εθνικού Προγράμματος Επαγγελματικού Προσανατολισμού για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης, αλλά και για κάθε πολίτη και γονιό, με τη συμμετοχή και την ευθύνη της τοπικής αυτοδιοίκησης των επιστημονικών και επαγγελματικών οργανώσεων και των αντίστοιχων κοινωνικών φορέων και με ουσιαστική τη συμβολή των κρατικών μέσων μαζικής ενημέρωσης.
- Διασφάλιση της δυνατότητας περάσματος απ' την παιδεία στην παραγωγική διαδικασία για κάθε εργαζόμενο και σε κάθε φάση της ζωής του.
- Συστηματοποίηση κι ενιαιοποίηση της εθνικής προσπάθειας για Λαϊκή Επιμόρφωση, Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, εξάλειψη του αναλφαβητισμού κι Εκπαίδευση Ενηλίκων, μέσα από Ειδικά Εθνικά Προγράμματα και τη θεσμοθέτηση και λειτουργία του Ελεύθερου Ανοιχτού Πανεπιστημίου με συνεργασία των Α.Ε.Ι., των φορέων των διδασκόντων κάθε βαθμίδας, των

επιστημονικών επαγγελματικών και κοινωνικών φορέων, της τοπικής αυτοδιοίκησης και του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Δικτύου.

- Αναμόρφωση των θεσμικών πλαισίων, για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης, για κάθε κατηγορία εκπαιδευτικών, υπαλλήλων του Υπουργείου Παιδείας και για κάθε εποπτευόμενο ή με οποιοδήποτε τρόπο εξαρτώμενο Ίδρυμα ή Οργανισμό.
- Διαμόρφωση των προϋποθέσεων αναπροσανατολισμού κι ουσιαστικοποίησης της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Άμεσα μέτρα στο πλαίσιο υλοποίησης του Προγράμματος. 1982

- Υλοποίηση του ψηφισμένου απ' την Εθνική Αντιπροσωπεία Νόμου «για τη δομή και λειτουργία των ΑΕΙ» που καλύπτει και τα θέματα Έρευνας και Μεταπτυχιακών Σπουδών στα Ελληνικά Πανεπιστήμια και Πολυτεχνεία,
Στην κατεύθυνση αυτή καταργείται η Έδρα, θεσμοθετείται ο τομέας, αξιοποιείται δημιουργικά και αξιοκρατικά ολόκληρο το επιστημονικό, διδακτικό κι ερευνητικό προσωπικό μέσα κι έξω απ' τα Πανεπιστήμια, της Ελλάδας και της διασποράς, θεσμοθετούνται η Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων κι Επιστημών και το Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας, ως άμισθο πανελλαδικό όργανο επιστημονικού και κοινωνικού ελέγχου της εκπαιδευτικής κι ερευνητικής διαδικασίας σ' εθνικό επίπεδο, στο πλαίσιο υλοποίησης του Εθνικού Δημοκρατικού Προγράμματος Ανάπτυξης. Ιδρύονται Μεταπτυχιακές Σχολές στα ΑΕΙ προστατεύεται το Πανεπιστημιακό Άσυλο και κατοχυρώνεται η Αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ.
- Προώθηση της σύνταξης και ψήφισης των Νόμων Πλαισίων για κάθε βαθμίδα και τύπο εκπαίδευσης.
- Προώθηση της ανάπτυξης της Παιδείας Τεχνολογικών Εφαρμογών, της επαγγελματικής και κοινωνικής κατοχύρωσης των αποφοίτων της και της ελεύθερης (με επιστημονικές κι εκπαιδευτικές προϋποθέσεις) διακίνησης των σπουδαστών της γενικής παιδείας προς την παιδεία τεχνολογικών εφαρμογών και αντίστροφα.
- Λειτουργία του θεσμού του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και της οικονομικής, κοινωνικής κι επαγγελματικής ενημέρωσης σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης και μέσα απ' τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- Διαμόρφωση κι υλοποίηση των Ειδικών Εθνικών Προγραμμάτων Λαϊκής Επιμόρφωσης, Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης, Εξάλειψης του αναλφαριθμητισμού και λειτουργία του Ελεύθερου Ανοιχτού Πανεπιστημίου στο πλαίσιο Ανάπτυξης της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης.
- Θεσμοθέτηση της διαδικασίας αναγνώρισης ισοτιμιών ομοταγών σχολών και τίτλων σπουδών και άμεση ενιαία νομοθετική ρύθμιση της διαδικασίας χορήγησης άδειας άσκησης επαγγέλματος Μηχανικών ισοτίμων σχολών εσωτερικού κι εξωτερικού με παράλληλη κατάργηση του ΔΙΚΑΤΣΑ.
- Ένταξη των ερευνητικών κέντρων της Ακαδημίας κ.λπ. σε ενιαίο φορέα υπαγόμενο απ' ευθείας στο Υπουργείο Παιδείας.
- Αναμόρφωση της Νομοθεσίας περί Ακαδημίας, ΚΕΜΕ, ΣΕΛΕΤΕ, ΟΕΔΒ με γνώμονα την ουσιαστικοποίηση του έργου τους και την εξοικονόμηση δημόσιου χρήματος.
- Προώθηση ταχύρυθμου προγράμματος μελέτης και κατασκευής σχολικών κτιρίων.
- Αναμόρφωση του τρόπου και των διαδικασιών χρηματοδότησης των Α.Ε.Ι. και των Ερευνητικών Ινστιτούτων τους που θα λειτουργήσουν στα πλαίσια των Μεταπτυχιακών τους Σπουδών.
- Ίδρυση νέων Πανεπιστημίων και Ιδρυμάτων Παιδείας Τεχνολογικών Εφαρμογών αποκεντρωμένων στις περιφέρειες και στα μεγάλα αστικά κέντρα που θα παραλάβουν όσους νέους μας επιθυμούν ανώτατη παιδεία και θα συμβάλουν στην εξοικονόμηση πολύτιμου συναλλάγματος αλλά και στο ζαναζωντάνεμα του κοινωνικού ιστού της χώρας..

Αυτές τις αρχές για ένα αξιόπιστο, υψηλής στάθμης παιδείας και έρευνας και δυναμικό δημόσιο πανεπιστήμιο, ως εργαλείο για την ολοκληρωμένη (ταυτόχρονα οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και τεχνική/τεχνολογική) ανάπτυξη της χώρας μας, η οποία δεν μπορεί να υπάρξει αν δεν τελείει με διαλεκτική αρμονία και σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, εξακολουθεί να σέβεται και να υπηρετεί ο υπογραφόμενος ως πολίτης, αλλά και ως πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης δάσκαλος για σαράντα περίπου χρόνια.

Διακινδυνεύει δε συνειδητά να θεωρηθεί δογματικά πιστός σ' αυτές τις θεμελιώδεις πεποιθήσεις, μια που κατά τη γνώμη του ισχύουν απολύτως και στις σημερινές συνθήκες στο δημόσιο πανεπιστήμιο, το οποίο δεν υπονομεύεται μόνο από την κυριαρχία της αγοράς, αλλά και από την τυφλή ενίοτε εναντίωση ορισμένων τμημάτων των φορέων του, ακόμα και σε όσες θετικές εξελίξεις θα μπορούσαν να κατοχυρωθούν με την κριτική μαχητική συμφωνία τους.

Σ' όλα τα κείμενα του τόμου αυτού υπάρχουν συγκεκριμένες χρονολογικές αναφορές, ώστε να μπορούν κάποιοι από τους κριτικούς αναγνώστες του να κάνουν εύκολα, έστω και στο «ταμείον της οικείας τους», σύγκριση με όσα αυτοί πίστευαν, υποστήριζαν ή απέρριπταν τα χρόνια αυτά, ή υποστηρίζουν σήμερα, σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες αξίες και/ή τα μεταβαλλόμενα συμφέροντά τους.

Γοητευμένος κυρίως απ' τη σκέψη ενός τίτλου για το βιβλίο αυτό με αναφορά και στα αξέχαστα διαβάσματα των παιδικών χρόνων όπως το «Μετά είκοσι έτη», ο υπογραφόμενος συναίνεσε για την έκδοσή του, κρατώντας αναλλοίωτα το ύφος, το λεξιλόγιο και τα επιχειρήματα των κειμένων κάθε εποχής. Μέσα απ' τα κείμενα αυτά περνάει διαδοχικά από την αφοσίωση στην ιδέα την θεωρία και την πράξη της κοινωνικής αλλαγής στα πρώτα χρόνια, στον προβληματισμό και την αύξουσα αμφισβήτηση στην διαρκώς μεταλλασσόμενη κυβερνητική πολιτική (η οποία ως πράξη απείχε από τις διακηρυγμένες αρχές ιδιαίτερα μετά το 1985), και στη συνέχεια στην απογοήτευση για το πανεπιστήμιο της αγοράς που γεννιέται και θεριεύει σήμερα με ουσιαστική τη συμβολή και πολλών, μεταλλαγμένων συνειδήσεων, θεραπόντων του και τέλος στην ανάγκη για ένα καινούργιο αξιόπιστο Μέτωπο Παιδείας, τελευταίο οχυρό αντίστασης στις ραγδαίες εξελίξεις που υπαγορεύονται, όχι από κοινοβούλια και κυβερνήσεις, αλλά από τις όλο και περισσότερο αυτονομημένες αγορακεντρικές ευρωπαϊκές γραφειοκρατίες.

Σ' αυτή τη θέση θα ήθελα να μνημονεύσω με ιδιαίτερο σεβασμό και εκτίμηση, την αποφασιστική στήριξη στον σχεδιασμό, την ψήφιση και την υλοποίηση στο διάστημα 1981-1983 του Νόμου Πλαίσιου για τα Α.Ε.Ι. από τον αείμνηστο καθηγητή και πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου, τον αείμνηστο πρόεδρο τότε της Βουλής Γιάννη Αλευρά και τον αξιοκράτη καθηγητή και υφυπουργό Ανώτατης Παιδείας Γιώργο Λιάνη, ο οποίος πρωτοστάτησε στην αναμόρφωση της Ανώτατης Παιδείας και της Έρευνας στην χώρα μας.

Χαρακτηριστικά, κρίσιμης σημασίας, ορόσημα στην προώθηση της πολιτικής για την Ανώτατη Παιδεία τα δύο πρώτα, εξαιρετικά γόνιμα, χρόνια της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ – και σε πείσμα όλων (των πολλών) που δεν ήθελαν ν' αλλάξει τίποτε στα Πανεπιστήμια – ήταν η ολοήμερη συνάντηση εργασίας του Ανδρέα Παπανδρέου με τον Γιώργο Λιάνη και τον υπογραφόμενο τη γιορτή των Φώτων, 6 Ιανουαρίου 1982 στο Καστρί, στην οποία οριστικοποιήθηκε και εγκρίθηκε το Σχέδιο του Νόμου Πλαίσιου, καθώς και η τελευταία ημέρα που θα μπορούσε να κατατεθεί προς ψήφιση πριν τις θερινές διακοπές της ολομέλειας της Βουλής τον Ιούλιο του 1982, με ουσιαστική τη συμβολή του τότε διευθυντή του πολιτικού γραφείου του πρωθυπουργού Αντώνη Λιβάνη και κυρίως του προέδρου της Εθνικής Αντιπροσωπείας Γιάννη Αλευρά, οι οποίοι βοήθησαν αποφασιστικά να ξεπεραστούν και τα τελευταία ενδοκομματικά, εσωκυβερνητικά και «φιλοκυβερνητικά» εμπόδια.

Οι καθηγητές Δημήτρης Τσάτσος και Μιχάλης Σταθόπουλος και ο αείμνηστος καθηγητής Αριστόβουλος Μάνεσης, καθώς και ο νεαρός τότε και ευφυής διδάκτορας του Συνταγματικού Δικαίου Ευάγγελος Βενιζέλος συνέβαλαν με την επιστημοσύνη και το κύρος τους στη νομική τεκμηρίωση και στήριξαν ουσιαστικά την συνταγματικότητα του Νόμου.

Θα ήταν άδικο αν δεν αναγνώριζα την πολύπλευρη συμβολή των συνεργατών τότε του Υπουργείου Παιδείας πανεπιστημιακών Δημήτρη Μαυράκη, Διονύση Κλάδη και Γιάννη Πανούση (1981-1983) και την κριτικά ευμενή, εποικοδομητική και χαμηλών τόνων στάση των ειδικών συνεργατών του αείμνηστου πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή καθηγητή Κωνσταντίνου Σβολόπουλου και Λουκά Κυριακόπουλου, καθώς και του αείμνηστου υφυπουργού Ανώτατης Παιδείας της Κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας Αθανασίου Ταλιαδούρου τα χρόνια από το 1978 ως το 1981.

Τέλος, ο αείμνηστος φίλος και σύντροφος Γιώργος Γεννηματάς, από το 1973 ως το 1981 στήριξε αποφασιστικά, αλλά και πάντα με μέτρο, όλες τις προσπάθειες για ριζική αλλαγή στην παιδεία ως θεμέλιο για την κοινωνική αλλαγή.

Μια σειρά από συναδέλφους καθηγητές σ' όλα τα Α.Ε.Ι. της χώρας, ανάμεσα στους οποίους ο αξέχαστος σύντροφος, φίλος και δάσκαλος Σάκης Καράγιωργας, ο Μανώλης Παπαθωμόπουλος, ο Ευτύχης Μπιτσάκης, ο Ερατοσθένης Καψωμένος, ο Παναγιώτης Νούτσος, ο Δημήτρης Φατούρος, ο Πάνος Τζώνος, ο Θαλής Αργυρόπουλος, ο Δημήτρης Βλάχος, ο Διονύσης Μπαλοδήμος, ο

αξέχαστος Λευτέρης Γεωργαντόπουλος, αλλά και πολλοί άλλοι, με την δημιουργική κριτική υποστήριξη και την αφοσίωσή τους στο πανεπιστήμιο συνέβαλαν ουσιαστικά στην εδραίωση των θεμελιακής σημασίας επιλογών του Νόμου Πλαίσιου 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των Α.Ε.Ι. στα πρώτα δύο κρίσιμα χρόνια της εφαρμογής του.

Τα κείμενα του βιβλίου διαρθρώνονται σε τρεις ενότητες:

- **Η πρώτη περιλαμβάνει χρονολογικά τις ανακοινώσεις που συζητήθηκαν σε επιστημονικά συνέδρια και τις δημοσιεύσεις:**
 - 1984, «Η συμβολή του δημοκρατικού πανεπιστημίου στον προγραμματισμό και την υποδομή της περιφερειακής ανάπτυξης»,
 - 1984, «Η ανώτατη τεχνική παιδεία στη δεκαετία του '80. Οι νέες θεσμικές συνθήκες θεμέλιο για την ουσιαστικοποίηση της συμβολής της στην ανάπτυξη»,
 - 1985, «Η εμπειρία απ' την αλλαγή στα πανεπιστήμια. Προβλήματα και προοπτικές»,
 - 1990, «Όψεις των κρατικών πολιτικών για την πανεπιστημιακή παιδεία και έρευνα στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης. Κριτική προσέγγιση, τάσεις και προοπτικές»,
 - 1991, «Ο ρόλος του σύγχρονου διεπιστημονικού τεχνικού πανεπιστημίου. Η παιδεία ως θεμελιακής σημασίας πρωτογενής αναπτυξιακή διαδικασία»,
 - 1997, «Σκέψεις για την παιδεία»,
 - 1997, «Το τέλος του πανεπιστημίου (;) ή το πανεπιστήμιο στην εποχή της "Λευκής Βίβλου"»,
 - 1998, «Στα χρόνια της "μετα-παιδείας"»,
 - 1999, «Η φύση, η αποστολή και ο δημόσιος χαρακτήρας του πανεπιστημίου σήμερα»,
- **Η δεύτερη ενότητα καλύπτει κυρίως απομαγνητοφωνήσεις ομιλιών στο πλαίσιο συζητήσεων για την ανώτατη παιδεία και την έρευνα με φορείς τους, καθώς και συμβολές του υπογραφομένου, ως μέλους ειδικότερα της πολυτεχνειακής κοινότητας, για την ολοκληρωμένη διερεύνηση και αντιμετώπιση των αντικειμενικά πολυδιάστατων στις συγκεκριμένες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες της δεκαετίας του 90 σχετικών θεμάτων.**

Συγκεκριμένα η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει χρονολογικά τα κείμενα:

 - 1983, «Προβλήματα επιστημονικής έρευνας»,
 - 1983, «Συζήτηση στη Σύγκλητο του Ε.Μ.Πολυτεχνείου»,
 - 1983, «Συζητώντας για την πολιτική και τα προβλήματα παιδείας με τους φορείς της»,
 - 1983, «Η παιδεία ως θεμέλιο της αναπτυξιακής διαδικασίας»,
 - 1992, «Πανεπιστήμια και κοινωνία σήμερα»,
 - 1998, «Για τα ιδιωτικά "πανεπιστήμια"»,
 - 1999, «Σκέψεις για τις προϋποθέσεις, το σχεδιασμό και την ανάπτυξη μιας δημιουργικής στρατηγικής προοπτικής για το Ε.Μ.Πολυτεχνείο»,
 - 2000, «Πρόταση πρωτοβουλιών ανάπτυξης κινήματος παιδείας από το Ε.Μ.Π.»,
 - 2000, «Σχέδιο Νόμου για τις μεταπτυχιακές σπουδές και την έρευνα»,
 - 2000, «Ενίσχυση της Αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι.»
- **Η τρίτη τέλος ενότητα συμπληρώνει – και πάλι χρονολογικά – τις προηγούμενες, με τις παρακάτω δημοσιεύσεις στον τύπο και τις συνεντεύξεις που δόθηκαν κυρίως την περίοδο προετοιμασίας του Σχεδίου του Νόμου, και αμέσως μετά, ώστε να γίνουν όσο το δυνατό ευρύτερα και αναλυτικότερα γνωστές στους δασκάλους, τους φοιτητές, τους γονείς και τους φορείς τους, τόσο η φιλοσοφία και το πνεύμα, όσο και το γράμμα της ριζοσπαστικής αλλαγής στη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι., που βέβαια δεν ήταν εγκεφαλικός καρπός του κόμματος που βρισκόταν στην εξουσία, αλλά το απόσταγμα των συμβολών όλων όσων πονούσαν τον τόπο μας και πάλευαν μετά τη δικτατορία για μια παιδεία αξιόπιστη, αξιοκρατική και δημοκρατική ως θεμέλιο για την δημοκρατική κοινωνική αλλαγή και την ολοκληρωμένη και αξιοβίωτη ανάπτυξη της πατρίδας μας.**
 - 1982, «Καταργείται η έδρα στις Ανώτατες Σχολές», Έθνος
 - 1982, «Τι σκοπεύετε να κάνετε στα Πανεπιστήμια;», Μεσημβρινή
 - 1982, «Τι αλλάζει στα Πανεπιστήμια με το Νόμο-Πλαίσιο;», Αυγή
 - 1982, «Αποκλειστική και αποκαλυπτική συνέντευξη στη «Θ» του κ.Ρόκου», Θεσσαλονίκη

- 1982, «Ιστορική στιγμή για το Ελληνικό Πανεπιστήμιο. Για ένα Πανεπιστήμιο δασκάλων και φοιτητών», Εξόρμηση
- 1982, «Τι εγγυήσεις δίνει η κυβέρνηση στους φοιτητές με το Νόμο-Πλαίσιο που ψηφίζεται σύντομα», Έθνος
- 1982, «Ο Νόμος-Πλαίσιο συνδετικός κρίκος της προόδου», Νέα
- 1983, «Η παιδεία θεμέλιο της αναπτυξιακής διαδικασίας», Εξόρμηση της Κυριακής
- 1984, «Με δημοκρατικά ρούχα ντύνουν την αντίθεσή τους», Ελεύθερος Τύπος
- 1984, «Πως φτάσαμε στο Νόμο-Πλαίσιο», Ελεύθερος Τύπος
- 1984, «Καινούργιο κατεστημένο καθηγητών με μανδύα προοδευτικό», Ειδήσεις
- 1984, «Το δημοκρατικό Πανεπιστήμιο και οι φορείς», Νέα
- 1984, «Σταθερά δημιουργική πορεία», Νέα της Κυριακής

Με βαθύ σεβασμό στον δάσκαλο κι αγωνιστή Σάκη Καράγιωργα, θα ήθελα να κλείσω τον πρόλογο αυτό μ' ένα κοινό μας κείμενο* και με τον Μανώλη Παπαθωμόπουλο που δημοσιεύθηκε στο Βήμα της Κυριακής στις 8.6.1977 και αναδημοσιεύθηκε στην Αυγή και σ' άλλες εφημερίδες τις επόμενες μέρες.

Πιστεύω ότι 35 χρόνια μετά, ο Νόμος Πλαίσιο για τα Α.Ε.Ι. έχει εξασφαλίσει και αυτές τις θεμελιώδεις αρχές.

*** Τρεις πανεπιστημιακοί δάσκαλοι ζητούν.
Να εκλέγονται δημοκρατικά οι καθηγητές
1977**

Ανοιχτές δημοκρατικές διαδικασίες εκλογής των πανεπιστημιακών δασκάλων και ένταξη τους σε ένα ενιαίο φορέα προτείνουν τρεις καθηγητές ανωτάτων σχολών. Είναι οι κ.κ. Μαν. Παπαθωμόπουλος, Δ. Ρόκος και Σάκης Καράγιωργας, που υποστηρίζουν ότι οι διαδικασίες και ο ενιαίος φορέας που προτείνουν αποτελούν θεμελιακής σημασίας προϋπόθεση για τον εκδημοκρατισμό και την αποτελεσματική λειτουργία των Πανεπιστημίων στον τόπο μας. Το κείμενο με τις προτάσεις των τριών καθηγητών έχει ως εξής:

«Η πρόταση που διατυπώνουμε παρακάτω ξεκίνησε από την πεποίθηση ότι η δημιουργία Ενιαίου Φορέα Πανεπιστημιακών Δασκάλων αποτελεί θεμελιακής σημασίας προϋπόθεση για τον εκδημοκρατισμό και την αποτελεσματική εκπαιδευτική λειτουργία των Πανεπιστημίων στον τόπο μας. Με την πρόταση μας αυτή θέλουμε να συμβάλουμε δημιουργικά στην επεξεργασία και διατύπωση κοινής θέσης φοιτητών και προοδευτικών δασκάλων για τον Ενιαίο Φορέα. Θέλουμε ακόμη να τονίσουμε ιδιαίτερα τη σημασία της αντικειμενικής και εντελώς ανοιχτής διαδικασίας εκλογής του διδακτικού προσωπικού, κι αυτό επειδή θεωρούμε ότι η επιστημονική αξιοσύνη και το δημοκρατικό ήθος αποτελούν απαραίτητες και αλληλένδετες ιδιότητες κάθε πανεπιστημιακού δασκάλου και πρέπει να γίνονται γνωστές στον ελληνικό λαό και τους κοινωνικούς του φορείς. Τέλος η πρόταση μας, με το συγκεκριμένο περιεχόμενο που έχει, επιδιώκει να αφαιρέσει οποιοδήποτε «επιχείρημα» που, με πρόφαση τον εκδημοκρατισμό και εκσυγχρονισμό της Ανώτατης Παιδείας, επιστρατεύεται για να εξυπηρετήσει κατεστημένα συμφέροντα.

Οι προτάσεις είναι:

1. Ο ενιαίος φορέας περιλαμβάνει 5 βαθμίδες πανεπιστημιακών δασκάλων. Στην πρώτη βαθμίδα εντάσσονται αυτοδίκαια οι σημερινοί τακτικοί ή μόνιμοι αυτοτελών εδρών καθηγητές, στην δεύτερη οι έκτακτοι καθηγητές, στην Τρίτη οι επίκουροι καθηγητές και οι εντεταλμένοι υφηγητές, δηλαδή όλοι εκείνοι που έχουν υποστεί τις διαδικασίες εκλογής που ισχύουν μέχρι σήμερα.
2. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεσματικής λειτουργίας του ενιαίου φορέα είναι η αύξηση του αριθμού των θέσεων των πανεπιστημιακών δασκάλων, έτσι ώστε η αναλογία να είναι κατά μέσον όρο 1 πανεπιστημιακός δάσκαλος προς 30 φοιτητές για κάθε πανεπιστημιακή ώρα.
3. Προκηρύσσονται αμέσως όλες οι κενές θέσεις και πληρούνται τμηματικά και μέσα σε διάστημα 2 ετών. Όσες θέσεις μένουν κενές ξαναπροκηρύσσονται διαδοχικά κάθε χρόνο.
4. Οι κάτοχοι διδακτορικού είναι εκλόγσιμοι σε οποιαδήποτε κενή θέση των πέντε βαθμίδων.
5. Τα μέλη του σημερινού Διδακτικού Προσωπικού που είναι κάτοχοι διδακτορικού παραμένουν στα ΑΕΙ ως μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι, μέχρι να εκλεγούν σε μια θέση του ενιαίου φορέα των πανεπιστημιακών δασκάλων.

6. Από την ημέρα αποδοχής και υλοποίησης αυτών των προτάσεων δίνονται στους σημερινούς βοηθούς από το Τμήμα όλες οι δυνατότητες έρευνας και ή μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό για την απόκτηση διδακτορικού.
7. Αν μέσα σε 4 χρόνια και με τις παραπάνω προϋποθέσεις ορισμένοι βοηθοί δεν κατορθώσουν να γίνουν διδάκτορες, για να μη δημιουργηθεί το οποιοδήποτε κοινωνικό πρόβλημα, τίθενται στη διάθεση του αντίστοιχου κατ' αντικείμενο υπουργείου, ή αν έχουν συμπληρώσει 20ετή δημόσια υπηρεσία, έχουν το δικαίωμα εθελουσίας εξόδου με ανάλογη σύνταξη.
8. Το Τμήμα αποφασίζει την πρόσληψη των καλύτερων μεταπτυχιακών φοιτητών με μηνιαία αποζημίωση σημερινής αγοραστικής αξίας 6.000 δρχ. για να το επικουρούν στο διδακτικό και ερευνητικό του έργο.
9. Οι υποψήφιοι για τις θέσεις του Ενιαίου Φορέα κρίνονται από σύλλογο εκλεκτόρων που είναι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι ομοιόβαθμοι και άνω από την θέση που έχει προκηρυχθεί.
10. Οι εκλέκτορες είναι εννέα, προέρχονται κατά ίσο λόγο από όλα τα ΑΕΙ, έχουν την ειδικότητα (ή εν ανάγκη συγγενή ειδικότητα) με τη θέση που έχει προκηρυχθεί και ορίζονται με εκλογή από τους ομοιόβαθμους και πάνω πανεπιστημιακούς δασκάλους των αντίστοιχων τμημάτων των ΑΕΙ.
11. Οι εννέα εκλέκτορες, εκλέγουν τριμελή εισηγητική επιτροπή η οποία μέσα σ' ένα τρίμηνο υποβάλλει στους έξι άλλους εκλέκτορες εμπειριστατωμένη γραπτή εισήγηση για την επιστημονική αξία των υποψηφίων. Μέσα στην ίδια προθεσμία ο σύλλογος των φοιτητών της οικείας Σχολής υποβάλλει στο σύλλογο των εκλεκτόρων γραπτή εισήγηση για το δημοκρατικό ήθος και τη διδακτική ικανότητα των υποψηφίων.
12. Η διδακτική ικανότητα των υποψηφίων κρίνεται σε δημόσιο μάθημα ή σεμινάριο που οργανώνει ο σύλλογος φοιτητών της οικείας Σχολής.
13. Η εισηγητική έκθεση της τριμελούς επιτροπής των εκλεκτόρων και η εισήγηση των φοιτητών κοινοποιούνται υποχρεωτικά στους υποψηφίους, οι οποίοι μέσα σε 10 μέρες από την κοινοποίηση μπορούν να υποβάλουν γραπτά στο Τμήμα τις παρατηρήσεις τους. Οι παρατηρήσεις αυτές κοινοποιούνται στους εννέα εκλέκτορες και στον σύλλογο των φοιτητών τουλάχιστον 10 ημέρες πριν από την ημέρα εκλογής.
14. Οποιοσδήποτε μπορεί να ζητήσει από την Γραμματεία της Σχολής όλα τα παραπάνω έγγραφα πριν από την ημέρα εκλογής.
15. Η διαδικασία της εκλογής γίνεται δημόσια στην αίθουσα τελετών του οικείου ΑΕΙ. Τα πρακτικά μαγνητοφωνούνται.
16. Αν τα επιστημονικά προσόντα ενός υποψηφίου δεν κριθούν ικανοποιητικά, ο σύλλογος των εκλεκτόρων μπορεί να μην τον απορρίψει εντελώς αλλά να τον εκλέξει, χωρίς να απαιτείται νέα υποψηφιότητα, σε κενή θέση άλλης βαθμίδας. »

Ο Νόμος Πλαίσιο για τα Α.Ε.Ι. απετέλεσε για είκοσι χρόνια και αποτελεί σήμερα το γόνιμο έδαφος στο οποίο άνθισε η εκπαιδευτική και ερευνητική λειτουργία του δημόσιου ελληνικού πανεπιστημίου και όχι βέβαια χωρίς δυσκολίες, αδυναμίες και πτωχεύματα.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής του είναι καλά γνωστά, ακριβώς μετρήσιμα με τα καθιερωμένα ακαδημαϊκά κριτήρια και έχουν ήδη αποτιμηθεί σε τεκμηριωμένες δημοσιεύσεις, οι οποίες συγκρίνουν π.χ. την ερευνητική παραγωγή, των ελληνικών πανεπιστημίων ποσοτικά και ποιοτικά, πριν και μετά την ισχύ του Ν.1268/82.

Ο υπογραφόμενος, όπως διαφαίνεται απ' όλα τα κείμενα του τόμου, υποστηρίζει τις θεμελιώδεις αξίες, αρχές και διατάξεις του Νόμου οι οποίες ανθίστανται και επιβιώνουν μέχρι σήμερα παρά τις αλλεπάλληλες τροποποιήσεις και απόπειρες ανατροπής του.

Αυτές τις αξίες, αρχές και διατάξεις οι οποίες κατοχυρώνουν την αποστολή ενός αυτοδιοικούμενου δημόσιου και κοινωνικοκεντρικού ελληνικού πανεπιστημίου, ταγμένου στην υπηρεσία της ελεύθερης έρευνας και διδασκαλίας και μη υποταγμένου στα συμφέροντα της ασύδοτης μονοκρατορίας της αγοράς, αλλά και όσων πολιτικών τα βαφτίζουν ως επιβαλλόμενο από τις εξελίξεις εκσυγχρονισμό, πιστεύει, ότι περισσότερο παρά ποτέ οφείλουν οι φορείς του και όχι μόνο να υπερασπιστούν σήμερα.

Αθήνα, Δεκέμβριος 2002

Δημήτρης Ρόκος